

ל"ה, וע"ז כמיז והצלתי אתכם מעבודתם -
 הרי נתעלו עוד ללמס ודעתם לשבת, ועדיין היו
 חמת משרת המלוכה ודעת המלך עליהם, וצמכת
 בכורות הגיעו למעלת בני חורין, ע"ז כמיז
 וגאצתי וגו'. אח"כ העלה אותם הקב"ה למעלת
 ולקחתי אתכם ל"עם וגו'. וזה היה נשעת
 מתן תורה שנכתב ברית בין הקב"ה וישראל,
 וקבעו לזכרון ארבעה כוסות, באשר שאין דבר
 מאכל ומשקה משנה תואר פניו ודעתו של אדם
 כמו שמיית יין המשמח לב ומטיב גהה, וזוה
 יבואר יפה ענין כוס חמישי להלן במקרא הסמוך :

וידעתם כי אני ה' - הוא הבטחה אחרת, ולשון
 חמישי של מעלה, שכל כך מעלו דעת עד שמגיעו
 למדרגה של וידעתם, היינו דבקות ודעת אלהים,
 וכי"ז מחפרש להלן ע"ז ו'. והדבר מובן שיהיה
 בזמן מאוחר ממדרגה הקודמת, כמו הלשונות
 הקודמים, שלא היו ג"כ נשעה אחת אלא זוה
 אחר זה, והיה זה משעת מתן תורה ואילך (ב).
 וראוי לדעת שהבטחה זו אין הפי' שיהיה כל ישראל
 זוה הבחינה, דזה א"א שיחנהגה אותה שכל אנשיה
 יהיו משוקעים בדעת אלהים, אלא הפי' שיהיה בכס
 הרבה אנשי מעלה, וצריש ס' ויקרא ביארנו ע"פ
 מ"ר דעל אלה אנשי מעלה כמיז אדם אחד מאלף
 מלאכי. והיינו שביארנו ענין ד' כוסות שנשטנו כל
 ישראל בצורחם ודעתם מכאשר היו, בד' מדרגות,
 אבל יש עוד כוס חמישי נגד זה הלשון של וידעתם
 וגו', [בס' הזכות להראצ"ד כ' שהוא המקרא והבחינה
 וגו', ולא נראה], ובאשר אין חובה לכל ישראל להגיע
 לזה המדרגה, ע"כ זה הכוס הוא מזה ולא חובה,

הוא נגד רגל ויגיד

והוצאתי אתכם וגו'. ביאר ארבע
 לשונות של גאולה, שידוע שקבעו חו"ל נגדם
 ארבעה כוסות של יין. ויש להסביר ענין ד'
 לשונות, וגם הלא יפה הקשה במרדכי פ' ע"פ
 למה זה קבעו ארבעה כוסות של יין ולא ארבעה
 מיני לחם או צמר וכדומה. והנה תניא בע"פ
 דף קי"ח ת"ר כוס חמישי אומר עליו הלל
 הגדול, והוצא נוסח זו ברי"ף ורמב"ם וש"ע
 שמנה לעשות כוס ה' ואינו לעיכובא, והוא פלא
 ממ"נ או כי צריך להיות חובה או לא יבוא כלל,
 אבל הענין, דמושכל פשוט הוא שא"א לצייר
 שיהא איש המוני שהוא כעצד כנעני עומד
 בעבודת חומר ולבנים, ועלה במשך מועט למעלת
 ישראל, ראוי לעמוד במעמד הר סיני לקבל
 התורה צמורה גדול של גלוי שכינה, וע"כ נדרש
 להעלות דעתו וללמו של האדם לאט לאט, וכך
 היה בישראל שהיו מגושמים בצורה ודעת ונתעלו
 במשך מועט עד שהגיעו להר סיני, והיינו ד'
 לשונות של גאולה, מתחלה והוצאתי אתכם
 מתחת עבדות מצרים. שהוא עסק חומר
 ולבנים שיאלו מזה משעה שהגיעו למכת ערוז
 כמו שיבואר להלן ח' כ"ח, ועדיין היו בחזקת
 משועבדים לעבדות עד שהגיעו למכת ברד שאז
 החל להוקיר את ישראל, כמו שיבואר להלן ט'

ע

וכן אתה אומר בגיטי

נשים בופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ביד ס"פ שני
 דהלכות גירושין ושם נתן טעם שאין נקרא אנוס אלא מי שנלחץ
 ונדחק לעשות דבר שאינו מחויב בו מן התורה כגון מי שהוכה
 עד שמכר או עד שנתן אצל מי שתקפו יצרו הרע לבטל מצוה או
 לעשות עבירה והוכה עד שעשה דבר שחייב לעשותו או עד שנתרחק
 מדבר האסור לעשותו אין זה אנוס ממנו אלא הוא אנוס את עצמו
 בדעתו הרעה לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר שהוא רוצה להיות
 מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ויצרו הוא שתקפו כיון שהוכה
 עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גרש לרצונו עכ"ל ז"ל: ופי'
 דבריו הרב ר' משה אלשיך זלה"ה בסוף פי' הושע וז"ל אמר ז"ל
 כי טבע כל ישראל וטוהר נפשו הוא לקיים מצוות ה' ומה שממאן
 יצרו הוא סבה לתקוף אותו כארי דרביע עליה כשמכין את יצרו
 ושב ואומר רוצה אני הוא פועל טבעו ומגלה טוהר לבו וכן הדבר
 בשב מרעתו כי נפשו בקרבו גם בהעוותו מטוהרה היא אלא שכפות
 לבו חמת יצרו ועל כן מגלה טוהר לבו ע"כ בקיבור.

הוא נגד רגל ויגיד

3

שמות. במדרש מסורת בידם כל מי שיבוא ויגיד
 פקד פקדתי הוא הגואל, וכבר
 תמה הרמב"ן הרי יכול להיות שיבוא רמאי ויגיד מה
 שידוע מהמסורה, אך הדבר מובן לפי מה שכתבו בעלי
 הלשון כי כ"מ שני המקור והפעולה ביחד המקור מורה
 על המחשבה ופנימית הדבר וכאן שגאמר המקור והפעולה
 שתי פקודות הללו המה על פקודת הגפש שהיא פנימית
 מהפקודה ופקודת הגוף, ופקודת הגפש הי' תקף בביאת
 הגואל כי מיד בביאתו נתעוררו להתבונן על מצבם השפל
 זרע עמוסים יהיו עבדים נכנעים לזרע חס דבר שלא
 הרגישו עד כה כי כבר הי' נכבה בלבם רגש הגפשי הזה.
 וזאת לא יוכל לעשות רק הגואל האמיתי הבא בכח ד'
 אשר בידו רוח בשר איש :

הוא נגד רגל ויגיד

אחרי מות

במדרש (פ"כ, ו') בד' מקומות נכתב מרחון של נדב ואביהוא. עוד שם: בשביל ד' דברים מתו בני אהרן.

בודאי אין מנין זה במקרה. גם מצינו בכה"ג נכנס ביוה"כ לפני ולפנים ד' פעמים, א' עם כף ומחתה, ב' עם דם הפר, ג' עם דם השעיר, ד' להוציא כף ומחתה. דרך אגב נראה לבאר הטעם שנגזרה גלות מצרים ד' מאות שנה, גם מספר ארבעים יכנו, וענין ד' לשונות של גאולה.

ונראה הטעם עפ"י מה שהגיד כ"ק מרן זצוקללה"ה מסוכטשוב זי"ע, על שהגיד היהודי הק' מפרשיסחא זצ"ל, שכבר שומע שופר של משיח. וביאר מרן ז"ל בהקדם מה דאיתא בווה"ק (עי' זוהר וירא קי"ז, א'; תולדות קל"ט, ב, במדה"נ) ג' קצין: אחד בשנת ת"ח, ב' בשנת ת"ר, ג' בתרס"ו, ועדיין בן דוד לא בא. ואמר: שהגאולה צריכה להיות בד' עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה, ובג' קצין הנ"ל היתה הגאולה בג' עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, ובעשייה עדיין לא היה הקץ, והיהודי הק' זצ"ל שמע השופר של משיח בג' עולמות, אב"י, ואנו אין שומעין, מחמת שאנו בעולם העשייה, עכדה"ק ודפת"ה. נראה מזה דהפגם שעליו באה הגלות הגיע לד' העולמות, ע"כ הוכרח שתהיה גם הגאולה בד' העולמות.

ויש לומר דכנגד זה נגזרו ד' מאות שנה, ד' מיני מירוק, שצריכים לתיקון בד' העולמות, וכן: ארבעים יכנו, לנקות הפגם שפגם בחטאו בכל ד' העולמות. וכנגד זה ד' לשונות של גאולה לרמוז על גאולה בד' העולמות, ואחר ד' לשונות של גאולה כתוב: והבאתי אתכם אל הארץ [היפך גלות, שגלו מעל שולחן אביהם]. ע"כ ביוה"כ"פ שמכפרים עוונות שהאדם פוגם בחטאו בד' העולמות, וממילא גורם גלות לאדם בצד מה בכל ד' העולמות, כמו אחר חטא עץ הדעת דכתיב: ויגרש את האדם, ובגמ' (יומא פ"ו, ב) איתא דתשובה נחשבת מחזיר גרושתו, הנה דבכל חטא גורם גירושין, דהיינו גלות, ואחר מחילת יוה"כ מנוקה הפגם בכל ד' העולמות, ומסולקת גלות של אדם מכל ד' העולמות, ע"כ כהן גדול נכנס ד' פעמים לפני ולפנים, ובאמצעות זה חוזר ומקשר את נפשות כל ישראל לשורשן בכל ד' העולמות, והכניסה לפני ולפנים היא כעין: והבאתי אתכם אל הארץ, הנאמר אחר ד' לשונות של גאולה.

דרך אגב אבאר מה שתיקנו ד' כוסות בפסח כנגד ד' לשונות של גאולה, ולמה לא תיקנו זה במצות? אך משום דאיתא (עירובין ס"ה, א) נכנס יין יצא סוד, ובמק"א ביארתי הא דבש"ס יומא (פ"ו, א) דתשובה מאהבה עוקרת החטא מעיקרו, היינו שנתברר שאין החטא מחמת עצם האדם כלל, כי איש הישראלי בפנימיותו אינו חוטא, אך שנשתאבו בקרבו כוחות אחרים, ע"י עבירות המושכות אותו לחטא כמעט באונס, ואין החטא רק בחיצוניות, ע"כ כל זמן שאינו מעורר הפנימיות שלו נחשב לחטא, אך כשבא לידי תשובה מאהבה, שזו אי אפשר כי אם בהתעוררות נקודה הפנימית שבו, ובהתגלות הפנימיות ממילא נתברר שאין כאן חטא כלל, ע"כ תשובה מאהבה עוקרת החטא מעיקרו.

והנה האדם עצמו הנהו עולם קטן וכלולים בו כל ד' העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשייה, ונקודה הפנימית שלו כנגד עולם אצילות, והחיצוניות כנגד עולם עשייה, וכשחוטא מגביר התאוה על השכל, היינו שמגביר החיצוניות על הפנימיות שבו, ע"כ נחשב כאילו מגיע הפגם גם באצילות דהיינו בפנימיות, ואח"כ כשמתחיל

לתקן, מתקן מעיקרא צד אצילות שבו, כי שם הפגם מועט מאד, ואח"כ בבריאה ויצירה, ובאחרונה כשמתגלה נקודה הפנימית שבו לגמרי, מתקן גם בעשייה שבו, ואז מתוקן הכל. ע"כ בגמר גאולת מצרים, שנגמר התיקון בכל ד' העולמות, שכנגד זה הם ד' לשונות של גאולה, ונתגלתה לגמרי נקודה הפנימית לחוץ, ובהתגלות הנקודה הפנימית לגמרי נתברר שאין כאן חטא כלל, ע"כ תיקנו כנגד זה ד' כוסות יין, לרמוז כי הגאולה היתה באופן זה שיצא הסוד [ע"ד: נכנס יין יצא סוד], ונתגלתה הפנימיות ונתברר שאין כאן חטא כלל ונעקר החטא מעיקרו. ועד"ז יש לומר מה שכתוב: בזאת יבוא אהרן וגו', וכנ"ל. וע"כ כתוב חטאם ד' פעמים, כנגד ד' קריבות על חטא בת-שבע, ולמה זה. ולהנ"ל יתכן שהוא נגד הפגמים באבי"ע, כעין ארבעים יכנו כאמור לעיל.

והנה במק"א פירשנו מה דכתיב: אחרי מות שני בני אהרן, אף שיש כמה פרשיות מפסיקות, אך כמו שיש קדימה בזמן יש קדימה בהכרח, דהסיבה הראשונה קודמת למסובב, וכמו כן יש איחור בהכרח כי ידיעת ההפכים אחת, ופי' בזאת יבוא אהרן אל הקודש, מכוח קריבת גלב ואביהוא, דכתיב: בקרבכם לפני ה' וימותו, שנתקרבו במסירות נפש על דעת שימותו, והשאירו כוח זה בכלל ישראל, שנוכל להתקרב לפני ולפנים ביוה"כ באמצעות הכהן הגדול שנכנס לקדש הקדשים. וע"כ כתוב כאן: בקרבכם לפני ה', אעפ"י דכתיב במק"א (במדבר ג', ד') בהקריבם אש זרה, וכתוב בזוה"ק דוה אמת, מ"מ קשה למה נקט כאן טעם זה, ולהנ"ל ניחא טובא, שזה דבר השייך לאותה פרשה, דמכוח קרבכם לפני ה' זכה אהרן לבוא אל הקודש, כמו שכתוב: בזאת יבוא אהרן וגו', וכנ"ל. וע"כ נכתב חטאם ד' פעמים, כנגד ד' קריבות שנתקרבו בד' העולמות, אבי"ע, ונטעו כוח זה בישראל, להתקרב בד' עולמות אלו ביוה"כ, ובכוחם זה זכה אהרן להכנס ד' פעמים לקודש הקדשים ביוה"כ.

והנה במד' (תנחומא תשא ב') דמעבירות של ישראל נעשו זכויות גדולות: ע"י עגל זכו למשכן, ע"י חטא מכירת יוסף פרנסו כל העולם בשנות הרעב, והיינו מחמת שהיה הפגם דק מאד, ורובא דרובא ממנו היה לכוונה טובה, וכשנתמרק הפגם נשאר רק חלק הטוב שבו, ובאו עי"ז לזכויות גדולות. וככה בנדב ואביהוא, ע"י ד' עבירות (כבמדרש הג"ל) באו לידי ד' זכויות, היינו ד' כניסות לפני ולפנים, וכן לזהבאתי אתכם אל הארץ, בד' העולמות, אבי"ע.

וי"ל דמהאי טעמא מזכירים יציאת מצרים בכל יום קודם התפילה ד' פעמים: בק"ש של תפילת השחר, בפסוקי דזמרה באז ישיר [עי' לעיל (בשלח ע' ק"ז) שבשירת הים קיימו מצות זכירת יצי"מ בפעם הראשונה — המגיה], בק"ש, ובאמת ויציב, משום דכל תפילה היא כעין כניסה לא"י, כמ"ש (מלכים א' ח', מ"ח): והתפללו אליך דרך ארצם, והיא כעין: והבאתי אתכם אל הארץ, וגדולה מזה אמרו (ברכות כ"ח, ב, במשנה) יכיון את לבו כנגד בית קדשי הקדשים, והוי כעין כניסה לפני ולפנים. אמנם כתוב (ישעי' נ"ט, ב) עונותיכם היו מבדילים וגו', וצריך קודם התפילה להסיר המבדיל, ע"כ מזכירים ד' פעמים יציאת מצרים, כעין ד' לשונות של גאולה, להסיר המסך המבדיל בד' עולמות, אבי"ע, ואח"כ: והבאתי אתכם אל הארץ, היינו תפילה כנ"ל.

וי"ל דמהאי טעמא אומרים הודו בערב ש"ק במנחה קודם כניסת שבת, דשבת היא כארץ ישראל, ככזוה"ק (נח ע"ה, ב), וקודם והבאתי אתכם אל הארץ צריך ד' גאולות, כנ"ל, ע"כ אומרים הודו, שיש בו ארבעה שצריכים להודות, כנגד ד' גאולות. ואולי כנגד זה יש ד' תפילות בשבת.

(תרפ"ה)